

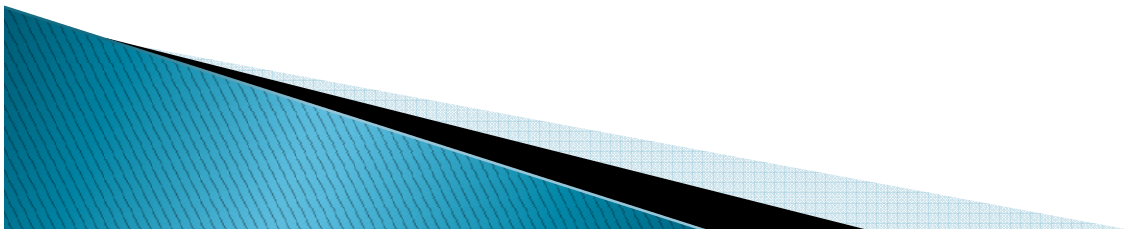

Hariduse isiksuslik, kultuuriline ja ühiskondlik väärtus

Prof. Margit Sutrop
Tartu Ülikooli eetikakeskuse juhataja
Täiskasvanuhariduse teabepäev
15. novembril 2011

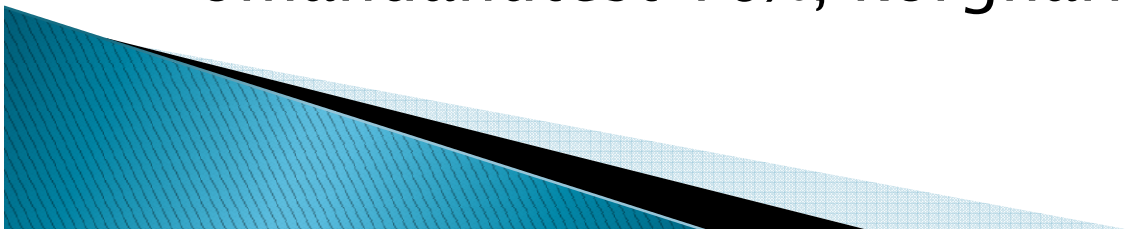
Loengu kava

- ▶ Eesti hariduse ees seisvad väljakutsed
- ▶ Miks ei tohiks hariduses näha kitsalt instrumentaalset väärtust?
- ▶ Hariduse eesmärkide ja väärtuse laiem mõtestamine

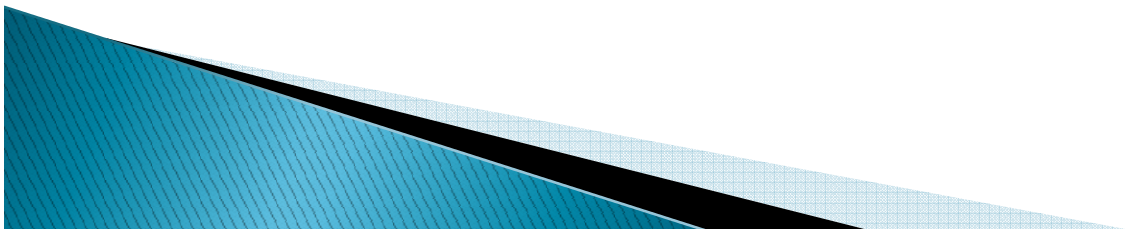
Eesti ühiskonna valukohad seoses haridusega

- ▶ Liiga suur osa Eesti tööealisest elanikkonnast on ainult põhi- või üldkeskharidusega, omamata kutsealast ettevalmistust.
- ▶ Kui 2004. moodustasid ilma kutse- või kõrgharidusega inimesed kõigist 25–64 aastastest 34%, siis 2010. oli neid 31,9%
- ▶ 25–34 aastaste seas on suurim erialase haridusega isikute grupp.
- ▶ Kui põhihariduse või madalama haridustasemega inimestest oli 2009. töötuid 29%, kutsehariduse omandanutest 16%, kõrgharidusest 5%

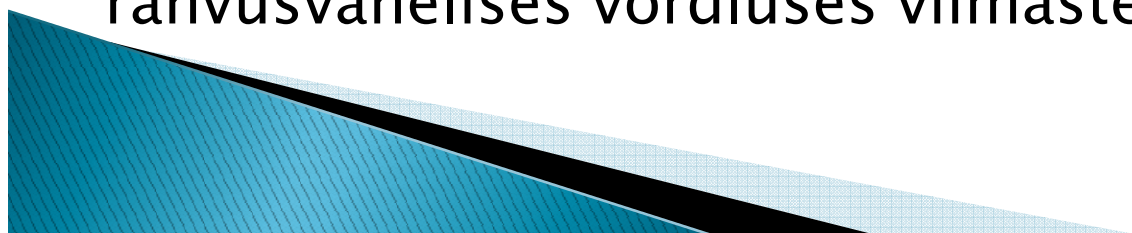
Väljalangevus kui probleem?

- ▶ Väljalangevus üldhariduse päevases õppevormis on hakanud langema.
- ▶ Õpingute katkestamine kutsehariduses (eriti keskhariduse järgses kutseõppes), 2008/2009 oli keskmine väljalangevus 17,8%, keskhariduse järgses 22,6%

Eesti kool: medali kaks poolt

- ▶ Eesti õpilaste väga hea koht PISA uuringutes, osutab sellele, et tagatakse hea teadmiste tase, aga mitte loovus, probleemide lahendamise oskus
- ▶ Eesti kool on endiselt teadmiste- mitte pädevuskeskne. Rõhk on teadmiste andmisel ja kontrollimisel, mitte oskuste ja hoiakute kujundamisel.
- ▶ TALISE uuringu järgi on Eesti õpetajate veendumused ühed edumeelsemad ja kaasaegsemad, kuid klassis kasutatavad õpetamispraktikad pigem traditsioonilisemad kui teistes riikides. Igav ja vähe eluga seotud õpetamine. Hea tunnidistsipliin.
- ▶ Eesti õpetajate rahulolunäitajad on ühed madalaimad maailmas, ka õpetajate eneseusalduse poolest oleme rahvusvahelises võrdluses viimaste hulgas.

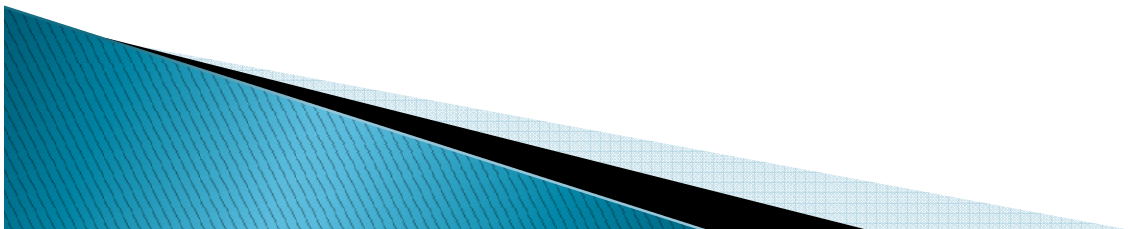
Vajalik on paradigma muutus: Õppija ja õpetaja muutuvad rollid

- ▶ Õppija on õppeprotsessi lähtepunkt, õpetaja ülesandeks on õppija isiksuse arengu toetamine, õppimise tagasisidestamine
- ▶ Arvestada tuleks iga õppija eripäraga, väärtustada erinevaid andekustüüpe (kunstilist, praktilist, sotsiaalset, emotsionaalset–empaatilist)
- ▶ Õppurite kaasamine: individuaalse enesehindamise süsteemi rakendamise vajadus.
- ▶ Kohandada õpetajate ettevalmistus isiksuse tervikliku toetamise ülesandega, anda teadmised ja kogemused vastavatest õppe- ja hindamis-meetoditest, sotsiaalpsühholoogilised teadmised ja oskused, väärtuskasvatuse meetodid.

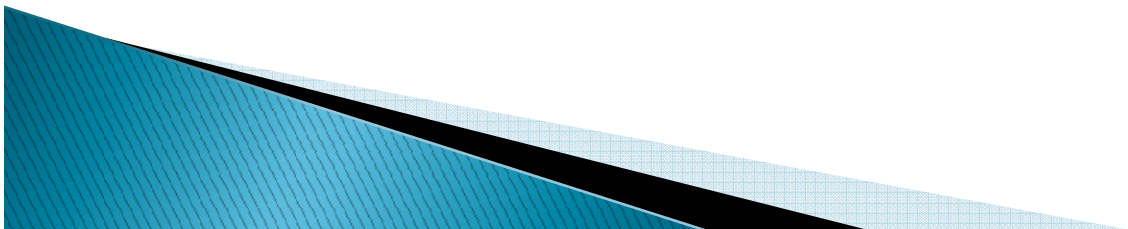
Eesti hariduse ees seisvad väljakutsed

- ▶ Nii õppijate kui õpetajate motivatsiooni ja rahulolu suurendamine. Miks õpime ja õpetame? Eluga sidumine. Avar ja elav õpetamine
- ▶ Õpetaja rolli ja õppeprotsessi ümbermõtestamine. Õppur peab muutuma õppeprotsessi subjektiks.
- ▶ Kool peaks valmistama noori ette mitte vaid järgmistel õppeastmetel õppimiseks vaid ka õnnelikuks eluks.
- ▶ Hariduse eesmärkide ja väärtuse senisest avaram mõtestamine.

Pea peale pööratud moraal ja hariduse sisu

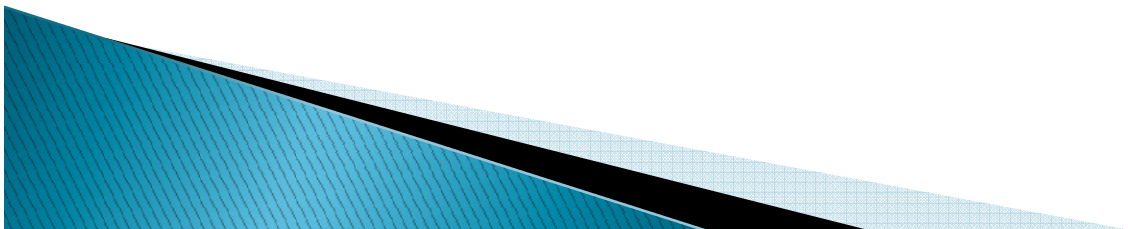
- ▶ Inimeses nähakse vaid inimressurssi. Inimressurss kui majanduskasvu saavutamise vahend.
- ▶ Majanduse, ühiskonna õitseng pole võimalik ilma inimese õitsenguta.
- ▶ Hariduse eesmärgid on seotud nii isiksuse, kultuuri kui ühiskonnaga.

Eesti ühiskonnas levinud arusaam: haridus ja edu on seotud

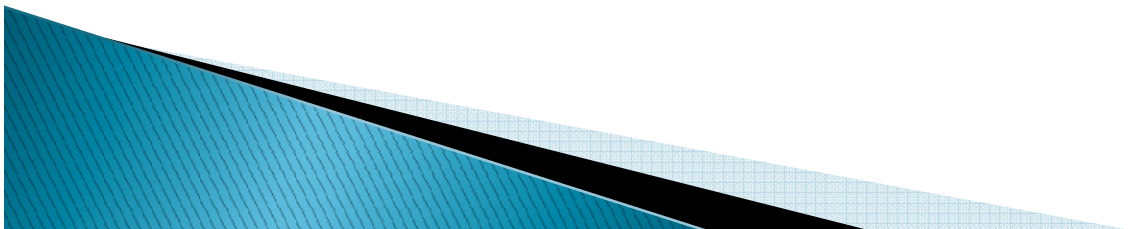
- ▶ Üksiku inimese seisukohalt: hea haridus annab parema võimaluse järgmisele haridusastmele edasijõudmiseks, parema töökoha, sissetuleku, sotsiaalse staatuse.
- ▶ Riigi seisukohalt: 1. hea haridus aitab saavutada edu: pääseda pingeridade tippu-
koolide pingeread / PISA uuringu tulemused /
maailma sada parimat ülikooli
2. Hea haridus aitab tõsta
tootlikkust, saavutada majanduslikku jõukust:
jõuda “Viie rikkama riigi hulka”

Inimese õnn ja ühiskonna on õitseng seotud

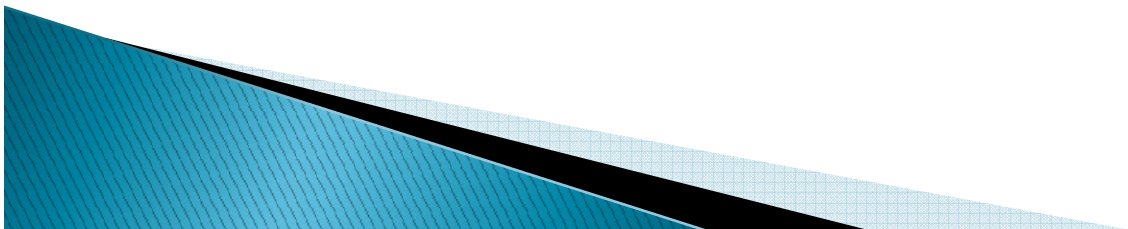
- ▶ Majanduse, ühiskonna õitseng pole võimalik ilma inimese õitsenguta.
- ▶ Tegelikult haridusel mitu eesmärki: suunatud nii isiksusele kui ühiskonnale.
- ▶ Uue põhikooli ja gümnaasiumi RÕKi alusväärtuste sõnastus

“Kool kujundab ja kannab edasi neid väärtusi, mis on isikliku õnneliku elu ja ühiskonna koostoimimise aluseks, samas aitab kaasa riigi majanduse arengule, arendades ühiskonna inimvara. “

Hariduse instrumentaalne väärtus

- ▶ Eesti inimesed väärtustavad haridust kõrgelt, aga selles nähakse pigem vahendit sotsiaalse staatuse ja kõrgema sissetuleku saavutamiseks kui iseväärtust.
- ▶ Hariduse eesmärke mõistetakse liiga kitsalt ja orienteerutakse välise hindaja ootustele, õpilase isiksuse arengu toetamist ja väärtuskasvatust ei tähtsustata piisavalt.

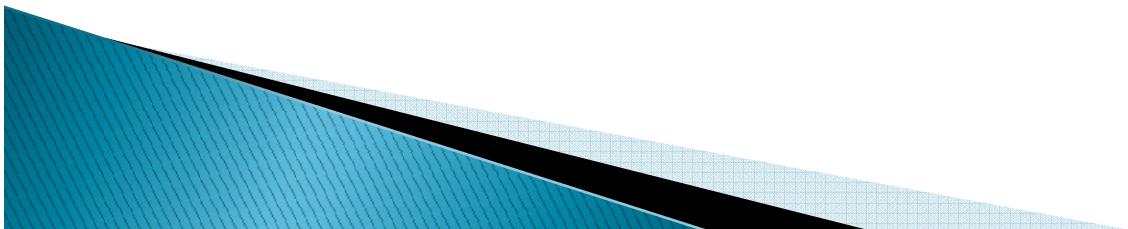

Vanemate väärtused (laste arvates)

J. Hämäläinen, I. Kraav, A. Bizaeva, 2002

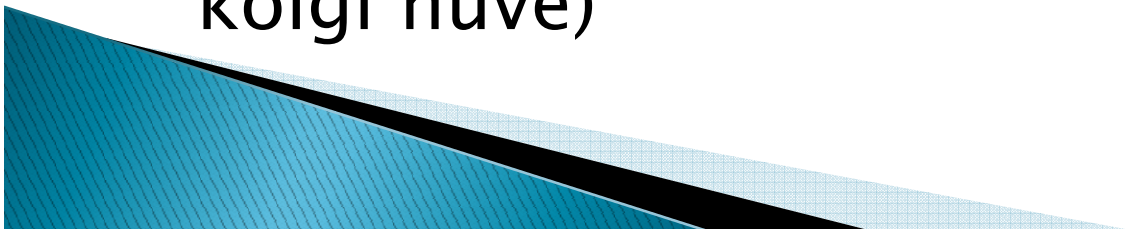
Eestlaste kasvatusväärtused

- ▶ Vastutustunne
- ▶ Hea õppeedukus
- ▶ Head kombed, käitumine
- ▶ Ausus
- ▶ Puhtus, hügieen
- ▶ Laialdased teadmised
- ▶ Töökus
- ▶ Õiglus teiste inimeste suhtes
- ▶ Sõprus
- ▶ Raha kasutamise oskus
- ▶ Lugupidamine teiste inimeste suhtes
- ▶ Hea ja halva vahel vahetegemine
- ▶ Kord, oskus aega kasutada
- ▶ Elu nautimine

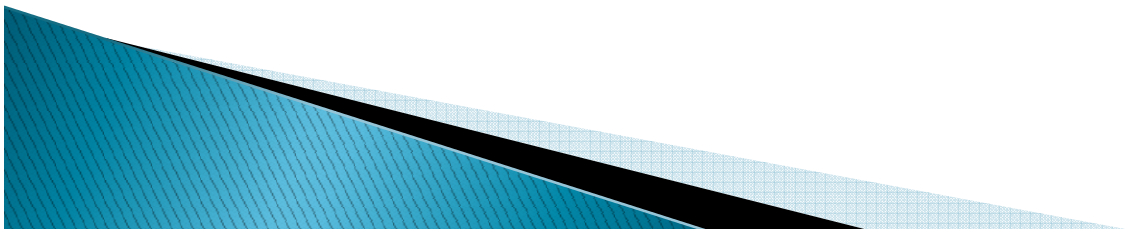
Neli võimalust mõista hariduse eesmärke (Harry Brighouse'i järgi)

- ▶ Inimese enesevalitsemise teooria: Hariduse eesmärk on suurendada inimese vabadust, valikuvõimalusi, autonoomiat.
- ▶ Inimkapitali teooria: Hariduse eesmärk on majanduse õitseng. Inimkapitali väärtustamine: mida haritum tööjõud, seda suurem tootlikkus.
- ▶ Inimõitsengu teooria: hariduse eesmärk on tagada inimese õitseng (individuaalne hüve)
- ▶ Kodanikukasvatuse teooria: hariduse eesmärk on valmistada ette inimest ühiskonnas koos teistega elamiseks (tagada kõigi hüve)

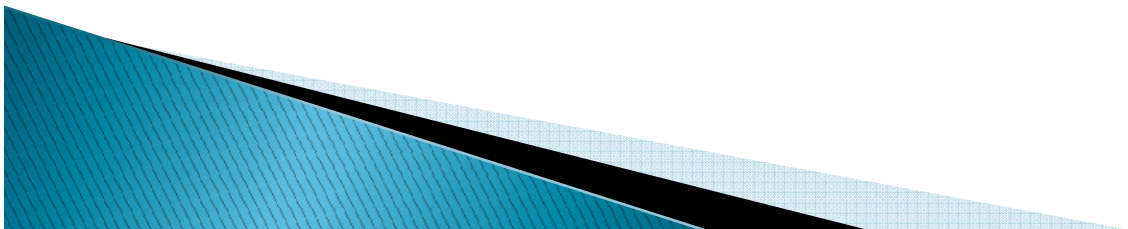
Hariduse eesmärgid

- ▶ Haridus on nii väärtus iseeneses kui ka isiksuslik, kultuuriline ja ühiskondlik väärtus.
- ▶ Haridus kujundab ja kannab edasi neid väärtushoiakuid, mis on isikliku õnneliku elu kui kultuuri kestlikkuse ja ühiskonna koostoimimise aluseks, samas aitab kaasa riigi majanduse arengule, arendades ühiskonna inimvara.

Hariduse isiksuslik väärtus

- ▶ Hariduse eesmärgiks on aidata inimesel luua ühendus maailmaga, kujundada oma identiteeti, väärikalt ja hoolivalt toime tulla nii isikliku elu kui ühiskonna elu väljakutsetega.
- ▶ Haridus aitab inimesel valmistuda täitma hästi oma eri rolle – tööl, avalikus elus, perekonnas.
- ▶ Haridus kasvatab isiksuse autonoomiat ja toetab tema sotsialiseerumist ühiskonda.
- ▶ Majanduse, kultuuri, ühiskonna õitseng pole võimalik ilma inimese õitsenguta.

Põhikooli sihiseade

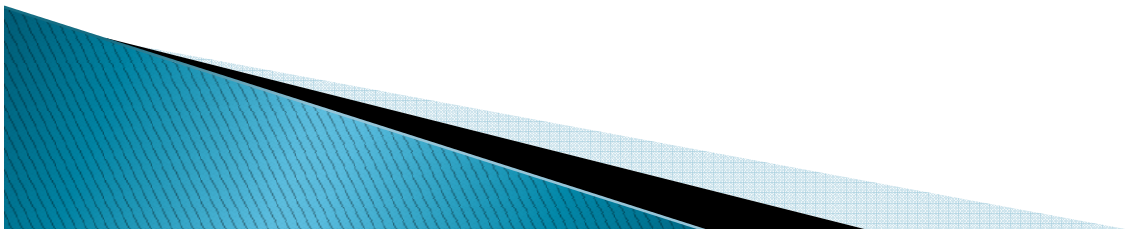
- (3) Põhikool on väärtushoiakute omandamise ja kinnistamise kohaks, kus noor hakkab mõistma oma tegude aluseks olevaid väärtusi ja tundma vastutust tegude tagajärgede eest. Põhikoolis luuakse alus enese määratlemisele autonoomse isiksusena, perekonna, rahvuse ja ühiskonna liikmena, kes on eneseteadlik ja suhtub sallivalt ning avatult maailma ja inimeste mitmekesisusse.
- (4) Põhikoolis jõuab noor selgusele oma huvides, kalduvustes ja võimetes ning saavutab vajaliku küpsuse järgneva haridusastme valikute tegemiseks. Noortel peab põhikooli lõpuks kujunema arusaamine oma tulevastest rollidest perekonnas, tööelus, ühiskonnas ja riigis.

Haridus ja õnn

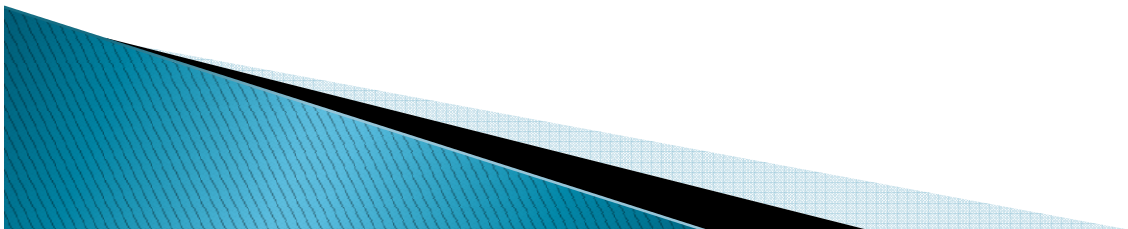
- ▶ Kool peaks valmistama noori ette mitte vaid järgmistel õppeastmetel õppimiseks vaid ka õnnelikuks eluks.
- ▶ Küsimus parimast eluviisist: kool peaks valmistama ette erinevateks rollideks: perekonnas, tööelus, avalikus elu.
- ▶ Haridus peaks andma võimalusi arendada maksimaalselt oma võimeid (mitte ainult akadeemilisi), õppida tundma ja osaleda tegevustes, mis võimaldavad väikesi rööme: aiatöö, meisterdamine, matkamine, lastehoidmine, päikeseloojangu vaatamine, luule lugemine, jne.

Nel Noddings, 2003

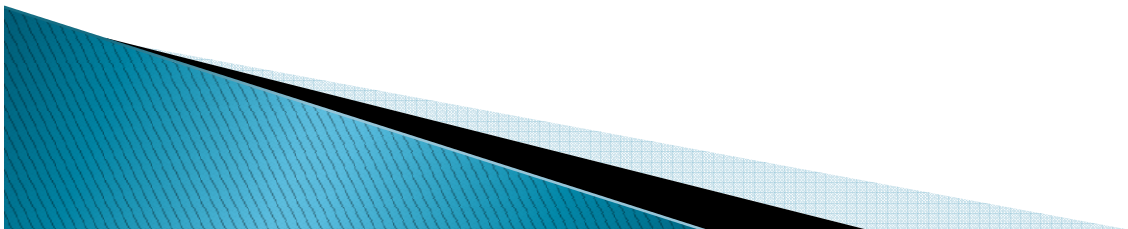
Hariduse ja õnne seos

- ▶ Õnnelikud inimesed õpivad paremini kui õnnetud.
- ▶ Õnnelikud inimesed on harva vägivaldsed ja meelega kurjad.
- ▶ Meie kõlbluskasvatus peaks olema suunatud taotlusele ehitada maailma, kus inimestel on võimalik ja soovitav olla hea- maailm, kus lapsed on õnnelikud.
- ▶ Valigem hariduses sellised vahendid, mis aitavad kaasa sellele eesmärgile.

Hariduse kultuuriline väärtus

- ▶ Hariduse (õppimise) kaudu kanduvad põlvest põlve kultuuris loodud märkide süsteemid (keeled), nende abiga talletatud ühised uskumused ja väärtused, tegutsemis- ja käitumismudelid ning kultuuritekstide loomise, lugemise ja tõlgendamise oskused.
- ▶ Haridus on kultuuri kestlikkuse kõige olulisem mehhanism, sest võimaldab ühiskonna pealekasvavatel põlvkondadel ja uutel liikmetel kujundada oma identiteeti ja suhestuda mineviku, oleviku ja tulevikuga.
(Haridusstrateegia 2020)

Hariduse ühiskondlik väärtus

- ▶ Haridus on ühiskonna olemasolule ja arengule vajaliku intellektuaalse ja sotsiaalse kapitali allikas.
- ▶ Haridus aitab kaasa ühiskonna sidususele ning paindlikkuse, refleksiivsuse, loovuse ja uuenemisvõime suurenemisele.
- ▶ Hariduse kaudu kujundatakse ühiskonna võimekus luua ja rakendada uusi tehnoloogilisi võimalusi nii majanduse arenguks kui inimeste heaolu suurendamiseks.

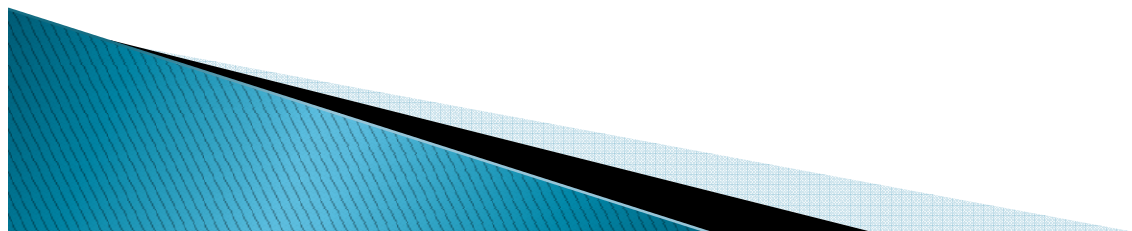
(Elukestva õppe strateegia seletuskirja)

Väärtusarenduse alaseid materjale

www.eetika.ee/arendus

- ▶ Väärtused, iseloom ja kool: väärtuskasvatuse lugemik. Koostajad Märt Pöder, Margit Sutrop, Pille Valk, EKSA, 2009
- ▶ Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis. Koostajad Margit Sutrop, Pille Valk, Katrin Velbaum, EKSA, 2009
- ▶ Väärtused eelkoolieas. Väärtuskasvatus lasteaias. Koostaja Marika Veisson, EKSA, 2010.
- ▶ Väärtusarenduse analüüs – miks ja kuidas? Halliki Harro–Loit, EKSA, 2011.

Täna tähelepanu eest!

